

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 7 Tdo 833/2021, ECLI:CZ:NS:2021:7.TDO.833.2021.1

Číslo: 15/2022

Právní věta:

Znak bezbrannosti poškozené trestným činem znásilnění podle § 185 odst. 1 alinea 2 tr. zákoníku může být naplněn i v důsledku jejího velmi nízkého věku (např. pět let), vzhledem k němuž nebyla schopna adekvátně projevit svou vůli, pochopit jednání pachatele a bránit se mu, i když netrpěla duševní poruchou, měla pozitivní vztah k pachateli a jeho jednání nevnímala jako něco, co by jí ubližovalo.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.08.2021

Spisová značka: 7 Tdo 833/2021

Číslo rozhodnutí: 15

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Bezbrannost, Znásilnění

Předpisy: § 185 odst. 1 alinea 2 tr. zákoníku

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Dotčená rozhodnutí:

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 5. 2019, sp. zn. 2 To 25/2019

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2014, sp. zn. [8 Tdo 550/2014](#), uveřejněné pod číslem 24/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 4. 2013, sp. zn. [2 To 12/2013](#), uveřejněný pod číslem 18/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného M. B. podané proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 4. 2021, sp. zn. 2 To 23/2021, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci pod sp. zn. 53 T 2/2019.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 22. 11. 2019, sp. zn. 53 T 2/2019, byl obviněný M. B. uznán vinným zločinem znásilnění podle § 185 odst. 1 alinea 2, odst. 3 písm. a) tr. zákoníku. Za to byl podle § 185 odst. 3 tr. zákoníku odsouzen k trestu odnětí svobody ve výměře 6 let, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku zařazen do věznice s ostrahou. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. bylo rozhodnuto o nároku poškozené AAAAA (pseudonym) na náhradu škody.

2. Proti rozsudku soudu prvního stupně podali odvolání obviněný M. B., poškozená a v neprospěch obviněného státní zástupkyně. O podaných odvoláních rozhodl Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 15. 4. 2021, sp. zn. 2 To 23/2021, jímž podle § 258 odst. 1 písm. b), d), f) tr. ř. zrušil napadený rozsudek z podnětu odvolání státní zástupkyně a poškozené. Podle § 259 odst. 3 tr. ř. pak znovu rozhodl tak, že obviněného uznal vinným zločinem znásilnění podle § 185 odst. 1 alinea 2, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku a odsoudil ho podle § 185 odst. 3 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody ve výměře 6 let, pro jehož výkon jej podle § 56 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku zařadil do věznice s ostrahou. Odvolací soud rozhodl podle § 228 odst. 1 a § 229 odst. 2 tr. ř. o nároku poškozené na náhradu škody a podle § 256 tr. ř. zamítl odvolání obviněného.

3. Obviněný se dopustil zmíněného trestného činu tím, že v přesně nezjištěných dnech v době od 1. 8. 2017 do 8. 7. 2018, kdy bydlel s rodinou N. v jejich rodinném domě na adrese XY, v pokoji, který dostal k dispozici, nebo ve sklepních prostorách domu za účelem vlastního sexuálního uspokojení zneužil důvěry nezletilé AAAAA (pseudonym), jejíž věk znal a která jej vnímala jako člena domácnosti, a osahával ji rukou v rozkroku, v jednom případě na nahém těle a opakovaně přes oděv, dotýkal se jí penisem v oblasti nahých hýždí až do ejakulace, nechal se od ní orálně uspokojovat a stimulovat si penis její rukou rovněž až do ejakulace, přičemž využil dosavadní neznalosti nezletilé ohledně sexuální problematiky odpovídající jejímu nízkému věku, v důsledku čehož nebyla schopna pochopit smysl jeho jednání a adekvátním způsobem se mu bránit.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Proti tomuto rozhodnutí odvolacího soudu podal obviněný prostřednictvím obhájkyne dovolání, v němž uplatnil dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Uvedl, že soudy činné dříve ve věci vycházely primárně z výpovědi poškozené, kterou učinila až poté, co ji matka našla v posteli, kde ležela s obviněným a kde mělo dojít ke vzájemnému dotýkání na intimních partiích. Je logické, že na nezletilou naléhali již rodiče, aby co nejpřesněji popsala, co, kdy a jak probíhalo, kladli jí konkrétní otázky a vyvozovali závěry, což se opakovalo i při výslechu na policii (včetně otázky, zda „došlo na orální sex“, na kterou nezletilá odpověděla velmi neurčitě). Poškozené tak byly jak ze strany rodičů, tak ze strany vyšetřovacích orgánů kladeny sugestivní a kapciózní otázky, jejichž jediným účinkem byla manipulace s dítětem, které pod nátlakem odpovědělo tak, aby vyhovělo. Proto jsou tyto otázky zcela nepřijatelné podle § 101 odst. 3 tr. ř. Ze žádného relevantního důkazu tudíž nevyplývalo, že by mezi obviněným a poškozenou došlo k orálnímu sexu, a dovozený znak skutkové podstaty v podobě pohlavního styku srovnatelného se souloží nemůže obstát.

5. Obviněný se dále zabýval skutkovou podstatou trestného činu znásilnění s tím, že obsahuje 4 na roveň postavené premisy, a to spáchání činu násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nebo za zneužití bezbrannosti. Je-li dovozena bezbrannost, musí se typově svojí závažností blížit závažnosti prvních tří premis. Podle znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, specializace dětská klinická psychologie, vypracovaného k posouzení duševního stavu poškozené však u ní nebyly shledány žádné symptomy, které by měly hloubku duševní choroby, poškozená měla pozitivní vztah k obviněnému, aktivity, které popisovala, vnímala jako příjemné a v době vyšetření nejevila známky jakéhokoli onemocnění. Znalkyně nevyhloučila do budoucna narušení psychosexuálního vývoje, neshledala však, že by nezletilá trpěla posttraumatickou stresovou

poruchou. S ohledem na uvedené nelze podle obviněného kvalifikovat jeho jednání jako zločin znásilnění podle § 185 odst. 1 alinea 2, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku, ale jen jako zločin pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1 tr. zákoníku.

6. Obviněný rovněž zmínil znalecké posudky týkající se jeho osoby, podle nichž zejména netrpí duševní poruchou, je heterosexuálně zaměřen s preferencí věkově přiměřených dospělých žen, nebyla zjištěna žádná sociální deviace a jeho pobyt na svobodě není nebezpečný. Byla akcentována jeho zvláštní osobnost, která je produktem velmi deprivovaného osobnostního vývoje, na němž nesou podíl jeho rodiče a pěstouni. Došlo také k zásadnímu podcenění celé záležitosti ze strany rodičů nezletilé, neboť je na první pohled zřejmé, že obviněný není schopen starat se o nezletilé dítě. Obviněný dodal, že je obětí rodičů, kteří oba byli alkoholici a týrali ho, od svých 6 let vyrůstal v pěstounské rodině a býval přísně trestán. V rodině N. musel bezplatně vykonávat fyzicky náročnou práci, aniž by dostal zapláceno, své postavení hodnotil jako postavení otroka. Tyto skutečnosti musely ovlivnit jeho osobnost, a to negativně.

7. Závěrem obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze a vrátil věc tomuto soudu k novému projednání a rozhodnutí.

8. Státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství ve vyjádření k dovolání uvedla, že obviněný uplatňoval obdobné námítky v rámci své obhajoby již od počátku trestního řízení. Ve věci neshledala existenci extrémního nesouladu mezi výsledky dokazování, na jejich podkladě definovaným skutkovým stavem a jeho právním posouzením. Námítky obviněného považovala státní zástupkyně za polemiku s hodnocením důkazů ze strany soudů. Skutečnost, že nezletilá bezprostředně nevnímala jednání obviněného úkorně, pak nemá vliv na trestní odpovědnost obviněného, neboť se nesporně nacházela v pozici tzv. psychické bezbrannosti. Jednání obviněného naplnilo rovněž znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 2 tr. zákoníku, tedy že spáchal takový čin jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží, a to felací a stimulací penisu poškozenou. Právní kvalifikace skutku je proto zcela přiléhavá.

9. Státní zástupkyně navrhla, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání jako zjevně neopodstatněné.

III. Důvodnost dovolání

10. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) shledal, že dovolání je přípustné [§ 265a odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. ř.], bylo podáno osobou k tomu oprávněnou, tj. obviněným prostřednictvím obhájce [§ 265d odst. 1 písm. c), odst. 2 tr. ř.], v zákonné lhůtě a na místě k tomu určeném (§ 265e tr. ř.) a splňuje náležitosti obsahu dovolání (§ 265f odst. 1 tr. ř.).

11. Obviněný v dovolání uplatnil dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. V jeho mezích lze namítat, že skutek, jak byl soudem zjištěn, byl nesprávně právně kvalifikován jako trestný čin, ačkoliv nejde o trestný čin nebo jde o jiný trestný čin, než kterým byl obviněný uznán vinným. Nelze však na jeho podkladě přezkoumávat a hodnotit správnost a úplnost skutkových zjištění, na nichž je napadené rozhodnutí založeno, ani prověřovat úplnost provedeního dokazování a správnost hodnocení důkazů ve smyslu § 2 odst. 5, 6 tr. ř., poněvadž tato činnost soudu spočívá v aplikaci ustanovení procesních, nikoliv hmotně právních. Proto je též dovolací soud vázán skutkovými zjištěními soudu prvního stupně, eventuálně soudu odvolacího, a těmito soudy zjištěný skutkový stav je pro něj východiskem pro posouzení skutku z hlediska hmotného práva.

12. Ačkoli obviněný v dovolání deklaroval, že je mu zřejmá podstata dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., přesto uplatnil zčásti námítky, které nelze podřadit pod citovaný dovolací

důvod. Jde o tvrzení, podle nichž soudy (resp. v konečném důsledku odvolací soud) primárně vycházely z výpovědi poškozené AAAAA, kterou však obviněný považoval za zmanipulovanou jednak nátlakem ze strany rodičů a jednak pokládáním nepřipustných sugestivních a kapciózních otázek ze strany vyšetřovacích orgánů. Ze žádného z provedených důkazů tak údajně nevyplývalo, že by mezi ním a poškozenou došlo k orálnímu sexu.

13. K tomu Nejvyšší soud v podstatě jen *obiter dictum* konstatuje, že odvolací soud se zabýval shodnými tvrzeními obviněného uplatněnými již v odvolání, pro své závěry také doplnil dokazování a shledal, že vedení výslechu nezletilé poškozené bylo procesně korektní a zákonné, přičemž uzavřel, že otázky, které byly kladeny poškozené při výslechu, nebyly sugestivní či kapciózní. Poškozená po položené otázce vypovídala dále vždy souvisle a samostatně (byť spíše stručně). Ze znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, specializace dětská klinická psychologie, který byl na její osobu vypracován, a z výpovědi znalkyně PhDr. T. S., Ph.D., navíc vyplývalo, že poškozená nemá sklony k fabulaci a reálně vypráví skutečnosti, jak se udály, nebylo u ní shledáno nic, co by svědčilo pro nějaký návod jinou osobou.

14. Je namístě doplnit, že věrohodnost výpovědi poškozené nijak bez dalšího nesnižuje, že před výslechem provedeným v trestním řízení s ní bylo o předmětné záležitosti komunikováno jinými osobami, zejména rodiči. Naopak je v praxi běžné, že v obdobných případech sdělí poškozená osoba (dítě) některé informace osobě blízké, učitelu apod., kteří s ní hovoří o takovém jednání, a teprve následně jsou tvrzení poškozeného formálně provedena pro účely trestního řízení formou výslechu svědka. Navíc, byť rodiče poškozené se jí po zjištění podezření zcela logicky ptali na související okolnosti, nebyly zjištěny žádné indicie k tomu, že by jí snad měli podsouvat jakákoli tvrzení nebo ji navádět k nepravdivé výpovědi proti obviněnému.

15. Dále Nejvyšší soud uvádí, že podle § 101 odst. 3 věty třetí tr. ř. nesmějí být svědkovi kladeny otázky, v nichž by byly obsaženy klamavé a nepravdivé okolnosti nebo okolnosti, které se mají zjistit teprve z jeho výpovědi. Jak je možné doplnit z literatury (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1420), kapciózní jsou otázky předstírající nepravdivou, klamavou skutečnost, nebo předpokládající skutečnost svědkem dosud nepotvrzenou, přičemž svědka svádějí, aniž by to pozoroval, k odpovědi, kterou si přeje vyslyšet. V sugestivních otázkách se vyslychanému předkládají okolnosti, které se mají zjistit teprve z jeho výpovědi, a tím se mu naznačuje, jak má odpovědět. Z uvedeného je zřejmé, že otázky kapciózní (úskočné) i sugestivní (návodné) mají své vymezení, obviněný však do jisté míry neurčitě a obecně namítl kladení obou z nich, a to navíc i bez vztahu ke konkrétním dotazům, pouze (údajně „včetně“) k dotazu směřujícího k možnosti orálního sexu, aniž by patrně všechny otázky, položené při daném úkonu (výslechu poškozené), byly takto vadné. Pokud jde o konkrétní dotaz týkající se zmíněné orální praktiky, žádný úskok či návod neobsahoval, ale poškozená samostatně, po dotazu vysloveném jí užívanými výrazy, zda orální sex s obviněným realizovali, uvedla, že ano a přidala určité podrobnosti (naopak, když byla obdobně např. dotázána, zda ji obviněný někdy něčím strašil, odpověděla, že nikoli).

16. Nejvyšší soud tak nemá důvod měnit nic na závěrech soudů, které shledaly výpověď poškozené, včetně způsobu vykonaného pohlavního styku, jako věrohodnou a současně nezjistil takové okolnosti, z nichž by vyplývaly pochybnosti o postupu soudů v souladu se zákonem. To, že obviněný nesouhlasí se skutkovými zjištěními soudů a že se neztotožňuje se způsobem, jímž soudy hodnotily důkazy, není dovolacím důvodem.

17. Obviněný dále uplatnil námitku podřaditelnou pod dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., podle níž jeho jednání nemohlo být posouzeno jako trestný čin znásilnění ve smyslu § 185 tr. zákoníku, ale jen jako trestný čin pohlavního zneužití podle § 187 tr. zákoníku, protože nebyl naplněn znak bezbrannosti (poškozené).

18. Nejvyšší soud v dané souvislosti nejprve připomíná, že trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 1 tr. zákoníku se dopustí pachatel, který jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo jenž k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti. Trestný čin pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1 tr. zákoníku pak spáchá, kdo vykoná soulož s dítětem mladším 15 let nebo kdo je jiným způsobem pohlavně zneužije. Lze také doplnit, že jednočinný souběh těchto trestných činů je vyloučen a případy dosažení pohlavního styku s dítětem mladším 15 let za použití násilí, pohrůžky násilí či pohrůžky jiné těžké újmy anebo zneužitím bezbrannosti je nutné postihovat jen podle § 185 odst. 1, odst. 3 písm. a) tr. zákoníku.

19. Objektivní stránka trestného činu znásilnění záleží buď v tom, že pachatel násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí jiného k pohlavnímu styku (alinea 1), anebo v tom, že k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného (alinea 2). Pokud jde o stav bezbrannosti, konstatovaný i ve věci obviněného M. B., považuje se za něj takový stav oběti, v němž není vzhledem k okolnostem schopna projevit svou vůli, za daných okolností stran pohlavního styku s pachatelem, popřípadě ve kterém není schopna klást odpor jeho jednání. Za bezbrannost se však nepovažuje stav poškozené osoby, která je sice nezletilá, ale natolik fyzicky a duševně vyspělá, že je schopna pochopit jednání pachatele a dát svůj případný nesouhlas s tímto jednáním dostatečně zřetelně najevo (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1839). Jinak řečeno, ve stavu bezbrannosti se mimo jiné nacházejí osoby, které vnímají okolní svět, avšak jejich duševní a rozumové schopnosti nejsou na takové úrovni nebo v takovém stavu, aby si ve své mysli dokázaly situaci, v níž se nacházejí, vyhodnotit dostatečně přiléhavě ze všech souvislostí a přiměřeně, logicky a účinně na ni reagovat. Tak tomu obvykle bývá např. u osob trpících duševní chorobou, pro niž nechápou význam pachatelova jednání, anebo u dětí či osob mentálně zaostalých, které nemají dostatečné znalosti a zkušenosti, aby byly schopny posoudit význam odporu proti vynucovanému pohlavnímu styku. V takových případech bezbrannosti jde o psychickou bezbrannost, v důsledku níž oběť často nechápe, co se po ní požaduje, resp. co je smyslem jednání pachatele, nebo není způsobilá vůbec domyslet a vyhodnotit důsledky takového jednání atd. Zneužití spočívá v tom, že pachatel ví o uvedené konkrétní skutečnosti a právě tuto skutečnost využije k tomu, aby dosáhl svého cíle (viz rozhodnutí uveřejněná pod č. [17/1982](#), č. [43/1994-II.](#) a č. [17/2020](#) Sb. rozh. tr.).

20. Obviněný zpochybnil naplnění zákonného znaku „bezbrannost“, tuto námitku však spíše nepřiléhavě podložil tím, že poškozená k němu měla pozitivní vztah, nebyla stížena duševní poruchou a jeho jednání nevnímala jako něco, co by jí ubližovalo. Nejvyšší soud však konstatuje, že tyto skutečnosti jsou pro posouzení a naplnění znaku „bezbrannosti“ zcela irelevantní. Znak „bezbrannosti“ byl u poškozené dán jejím velmi útlým věkem (5 až 6 let), kdy se vůči ní obviněný dopouštěl trestného jednání, kterého si byl plně vědom. Je přitom nepochybné, že v takovém věku poškozená nebyla schopna pochopit jednání obviněného (což zjevně vyplynulo i z její výpovědi) a adekvátně projevit svou vůli a bránit se jednání obviněného. Obviněný naopak zneužil zmíněného stavu poškozené, pokud navíc z důvodu kamarádského vztahu s ní mohl i ještě snadněji manipulovat. V popsaném stavu neznalosti poškozená plnila pokyny obviněného.

21. Z uvedeného je zřejmé, že skutková část výroku o vině v rozsudku odvolacího soudu ve spojení s odpovídající částí odůvodnění rozhodnutí soudů obou stupňů obsahuje konkrétní skutková zjištění, která naplňují všechny zákonné znaky uvedeného zločinu. Obviněný totiž s nezletilou poškozenou ve věku a stavu, které jí v důsledku zásadně limitovaných znalostí a zkušeností neumožňovaly relevantní vyhodnocení jeho požadavků, protože nebyla dostatečně seznámena s lidskou sexualitou, s tím, jak společnost nahlíží na lidskou intimitu, s normami, které na takovéto jednání klade společnost a právní řád, tedy za využití její bezbrannosti založené především na její duševní nevyspělosti, uskutečnil pohlavní styk, a to (jak vyplynulo z její výpovědi) způsobem srovnatelným se souloží, neboť právě orální styk a stimulace přirození rukou je nutno takto posoudit (k tomu viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. [7 Tdo 841/2010](#), nebo ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník

II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1836 a 1841).

22. Jednání obviněného tedy naplnilo všechny znaky zločinu znásilnění podle § 185 odst. 1 alinea 2, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku, naopak s ohledem na skutečnost, že obviněný zneužil k vykonání pohlavního styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží s nezletilou poškozenou její bezbrannosti, nemohlo jeho jednání naplnit skutkovou podstatu zločinu pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1 tr. zákoníku. Zmíněné argumentaci obviněného tak nebylo možné přisvědčit.

23. Pokud ve svém dovolání obviněný poukazoval na znalecké závěry vyjadřující se k jeho osobnosti, resp. doplnil i některá vlastní související tvrzení, Nejvyšší soud ve stručnosti dodává, že tato argumentace neměla žádný zřetelný vliv na právní posouzení shora citovaného skutkového děje, nicméně osobní, rodinné a další poměry obviněného byly hodnoceny v rámci výroku o trestu (viz odůvodnění rozsudku vrchního soudu).

24. Nejvyšší soud proto uzavírá, že námitky obviněného nebylo možné v části podřadit pod uplatněný dovolací důvod, ve zbylé části je Nejvyšší soud shledal neopodstatněnými. Dovolání obviněného je tedy zjevně neopodstatněné, proto je Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl. Učinil tak v neveřejném zasedání za splnění podmínek § 265r odst. 1 písm. a) tr. ř.